CEA
Center for Economic Analyses

FOUNDATION OPEN SOCIETY MACEDONIA
ФОНДАЦИЈА ОТВОРЕНО ОПШТЕСТВО МАКЕДОНИЈА

Проектот е финансиран од:
Фондација Отворено Општество Македонија

ПРЕГЛЕД
на потенцијалите на Општина Сопиште за рурален развој

краток преглед со фокус на руралниот развој

Автори:
Данчо Спасески
Ана Марија Петровска
Габриела Димовска

Септември, 2018

Проектот е финансиран од:
Фондација Отворено Општество Македонија

ПРЕГЛЕД
на потенцијалите на Општина Сопиште за рурален развој

краток преглед со фокус на руралниот развој

Автори:
Данчо Спасески
Ана Марија Петровска
Габриела Димовска

Септември, 2018

Содржина

Вовед ... 5
Потреба од информирање на јавноста за важноста на руралниот развој и унапредувањето на локалниот економски развој на Општина Сопиште ... 5
Општа цел ... 5
Основни принципи ... 6
Пристап и приоритетни области ... 6
Профил на општината и географски карактеристики ... 7
Локација на општината – Дел од Скопски плански регион ... 7
Клима ... 10
Обработливи површини ... 10
Шуми ... 11
Хидропотенцијал ... 11
Територијална анализа на локалната област ... 12
Население ... 12
Економија и вработување ... 13
Вработување ... 15
Потенцијали ... 16
Земјоделство ... 17
Туризам ... 22
Перцепции на граѓаните од Општина Сопиште за унапредување на локалниот економски развој на општината ... 23
Стратешко планирање - визија, приоритети и стратешки цели ... 24
Мисија ... 24
Визија ... 25
Вредности ... 25
Стратешки приоритети ... 25
Стратешки цели ... 26
SWOT Анализа (Анализа на силни и слаби страни, можности и закани) ... 27
Заклучни согледувања ... 28

Вовед

Потреба од информирање на јавноста за важноста на руралниот развој и унапредувањето на локалниот економски развој на Општина Сопиште

Од особена важност е јавноста, посебно граѓаните на Општина Сопиште да бидат информирани за процесот и потребата од унапредувањето на руралниот развој на општината, како и за потенцијалот за локален економски развој на Општина Сопиште, пред се поради транспарентност на овој долгорочниот процес за рурален развој но, и од аспект на партиципативноста на граѓаните во процесот на одлучување и предлагање приоритети на локално ниво. Одржливоста на целокупниот процес на руралниот развој во руралните средини, покрај тоа што е задолжена локалната власт за спроведување, подразбира и активно граѓанско учество и затоа:

- Процесот на користење на оваа Мини анализа, која е прв чекор за идна стратегија за локален развој, или под-стратегија за рурален развој ќе доведе до инклузивно носење на политики и одлуки кои ќе имаат влијание врз животот на руралното население и врз стопанските субјекти, па според тоа, многу е важно јавноста да биде вклучена во целиот процес преку информирање за плановите и стратешките цели на Општината, одлучувањето како и користите за граѓаните од спроведување на активностите, и секако трошоците за нивна реализација.
- Јасната поддршка на јавноста на целокупниот процес ќе демонстрира и повисоко ниво на запознаеност и разбирање на надлежностите на локалната самоуправа, особено во сферата на руралниот развој и ќе придонесе за прифаќање на одговорноста за состојбите во Општината од страна на сите субјекти, соработка за општ интерес и др.

Изработката на оваа анализа која е основа за идните детални стратешки документи за рурален развој е од особена важност, затоа што ги даваат насоките во кои граѓаните на општина Сопиште, особено руралното население и стопанските субјекти, покрај локалната самоуправа, треба заеднички да придонесат за исполнување на предвидените цели и задачи. Учеството на јавноста во креирање на стратешките документи но, и во нивната имплементација, придонесуваат за интеракција и надополнување на различните секторски заложби за одржлив развој на заедницата.

Општа цел

Основна цел на овој документ е идентификување на конкурентските предности на руралните области во општината, кои ќе ги одржат постоечките позитивни вредности и истовремено ќе креираат нови можности.

Овој Документ има задача следејќи ги насоките и европските трендови, аргументирано да го насочи руралниот развој како еден од врвните приоритети на општина Сопиште. Истовремено со ставање во функција на севкупните потенцијали на општината да придонесе кон забрзан економски развој, намалувањето на миграцијата, креирање услови за нови работни места и за иницијативи за одржлив социо-економски развој со зачувување и унапредување на животната средина.

Идентификување на концептот, насоките и приоритетите за рурален развој, поттикнување на претприемништво, искористување на можностите за аплицирање на проекти за рурален развој, економски иницијативи за одржлив развој, развој на земјоделието и диверзификација на економските активности со цел создавање услови за креирање на приходи (основни или дополнителни) за локалното население од рурална средина.

Основни принципи

Оваа анализа на потенцијалите за економски развој со фокус на руралниот развој се заснова врз следниве основни принципи:

1. Осврт на сопствените ресурси и капацитети и нивно максимално искористување, земајќи ја предвид реалната економска моќ на локалната самоуправа и на руралното население, но, и на перспективите и можностите за рурален развој;
2. Вклучување на засегнатите страни како што се органите и институциите на локалната самоуправа, граѓаните, граѓанските организации, бизнис заедницата, медиумите, чие инволвирање би придонело за целосно искористување на постојаниот потенцијал за рурален развој на општината.
3. Јасно и објективно разбирање на потребите на заедницата за рурален развој на општината, произлезено од анкета на граѓаните од руралните средини.
4. Мини анализа која ќе даде генерален осврт на потенцијалите за рурален развој на општината, и ќе биде основа за развивање на стратегија или потстратегија за рурален развој на Општина Сопиште.

Пристап и приоритетни области

Руралниот развој претставува суштинска компонента на одржливиот и инклузивен развој во ЕУ и во Р. Македонија. Оттаму, следејќи ги добрите пракси за управување, општина Сопиште, го прави првиот чекор за отпочнување на процесот на долгорочно планирање, преку изработка на мини анализа, која ќе послужи како основа на изработка на стратегија за рурален развој, и/или стратегија за локален економски развој, кои ќе бидат усогласени според европските стандарди и методологии за нивна изработка.

Примарен фокус на оваа анализа во областа на руралниот развој во Општина Сопиште, се мобилизација на севкупните ресурси (природни, просторни, технички, кадровски и др.) кои предвидуваат одржливост и иновативност во руралниот развој на заедницата.

Пред започнување со определување на приоритетните области потребно е да се земат предвид ограничените појдовни финансиски и кадровски капацитети и мултиплирачкиот ефект од спроведувањето на активностите во една област, како и вклученоста на заедницата во процесот со растечка динамика, заради оптимално искористување на ресурсите и најголемо влијание врз заедницата. потребно е селектирање на одредени активности од приоритетните области кои ќе се преклопуваат во текот на реализацијата, но, и ќе претходат една на друга.

Приоритетни области на делување идентификувани врз основа на стратешките документи на Општината, и анкетите на граѓаните се следни:

- Зголемување на конкурентската способност на земјоделскиот и на шумарскиот сектор;
- Заштита и унапредување на животната средина и руралните предели;
- Подобрување на квалитетот на живот во руралните средини и поттикнување на диверзификација на економски активности во руралните средини;
- Поттикнување на локален развој на рурални средини;
- Поттикнување на туризмот, во услови на еколошки развиена Општина.

Неминовна е потребата од рангирање на приоритетните области, односно на предвидените активности во нивен склоп, согледувајќи ги нивните краткорочни и долгорочни цели и ефекти.

Во почетниот период од приоритетно значење е донесувањето на нормативни акти на локалната самоуправа и функционалното оспособување на органот (на пример, канцеларијата за рурален развој), кој ќе управува со реализацијата на активностите за рурален развој во Општина Сопиште. Заради неопходноста од селектирање и давање на приоритет на одредени области и активности во определен временски момент во контекст на промените кои ќе ги предизвикаат, потребно е да се пристапи кон развивање на Стратегија за рурален развој; ажурирање, надополнување и евалуација на постоечката Стратегија за локален економски развој, и континуитет во нејзиниот натамошен развој, следење и евалуација на постигнатите цели. Исто така, заради континуитет во реализацијата како и заради следење и оценка на имплементацијата на активностите, потребно е донесување на Годишни програми за рурален развој во Општина Сопиште со утврдени специфични цели и приоритети во склад со целите и приоритетите утврдени со овој документ.

Профил на општината и географски карактеристики

Локација на општината – Дел од Скопски плански регион

Скопскиот регион[1] е еден од осумте плански региони во Република Македонија формиран согласно Законот за рамномерен регионален развој во 2007 година и претставува основна единица за планирање на развојот во Стратегијата за регионален развој.

Слика 1. Плански региони во Р. Македонија

Скопскиот регион го зафаќа крајниот северен дел на Република Македонија и се простира во Скопс-

1) Извор: Центар за развој на Скопски плански регион, http://www.skopjeregion.gov.mk/mk

ката Котлина. Овој регион е најмал по површина и зафаќа само 7,3% од вкупната територија, но, според податоците за 2016 година, тој е најнаселен со 30,0% од вкупното население во земјата и истовремено е и најгусто населениот регион со 343,5 жители на км2 . Овој регион претставува главна крстосница на Република Македонија, со најповолна сообраќајна инфраструктура. Во регионот се концентрирани најголемиот дел од индустриските, трговските и услужните капацитети..

Во однос на внатрешните миграциски процеси, Скопскиот регион претставува најголемо миграциско подрачје. Особено карактеристично за Скопскиот регион е тоа што во 2014 година, БДП по жител беше најголем и изнесуваше 366.482 денари. Исто така, регионот имаше најголемо учество од 42,8% во вкупниот БДП.

Најзначајни сектори во регионот се прехранбената, текстилната, печатарската, металопреработувачката индустрија, градежништвото, угостителството, трговијата, транспортот и деловните услуги. Условите за развој на земјоделството во Скопскиот плански регион се прилично лимитирани заради високото ниво на урбанизација на регионот и големата фрагментираност на земјоделските површини што не оди во прилог на развивање на интензивно земјоделско производство.

Во овој регион главно се застапени житните култури и во извесна мера лозарството, додека индустриските култури се многу малку застапени и нема поголеми потенцијали за нивно ширење. Карактеристично за овој регион е што потенцијалот за развој на градинарството што го детерминира побарувачката на најголемиот пазар во земјата не е доволно искористен, иако подрачјето климатски одговара за овој тип култури. Што се однесува до сточарството, не е доволно развиено иако постои висока побарувачка за сточарски производи од страна на преработувачките капацитети.[2]

Според Државниот завод за статистика основните статистички податоци за Скопскиот регион се следни:

Табела 1. Основни статистички податоци на Скопски регион

Број на општини	17
Број на населени места	142
Вкупно население, Попис 2002	578.144
Процена на населението, 2016	622.750
Густина на населеност, 2016	343,5
Вкупен број на живеалишта, Попис 2002	188.394
Просечен број на членови на домаќинството, Попис 2002	3,5
Живородени, 2016	8.466
Умрени, 2016	5.975
Стапка на природен прираст, 2016	2.491
Доселени од други држави, 2016	1.303
Отселени во други држави, 2016	134
Стапка на писменост на населението	
на возраст над 10 години, Попис 2002	97,2
Стапка на активност, 2016	53,5

2) Регионите во РМ, 2017, Државен Завод за Статистика

Стапка на вработеност, 2016	41,6
Стапка на невработеност, 2016	22,3
Просечно исплатена бруто-плата по вработен 2016	38.602
Просечно исплатена нето-плата по вработен 2016	26.243
Број на основни училишта, 2016/2017	158
Број на средни училишта, 2016/2017	37
Запишани ученици во основното образование, 2016/2017	64.659
Запишани ученици во средното образование, 2016/2017	26.656
Број на дипломирани студенти, 2016	2.764
Број на активни деловни субјекти, 2016	26.842
БДП по жител, 2014 (мкд)	366.482
Број на туристи, 2016	247.338
Број на ноќевања, 2016	479.284
Број на легла, 2016	6.510
Број на изградени станови, 2016	2.952

Извор: Државен Завод за Статистика

Општина Сопиште е лоцирана во централниот северен дел на Република Македонија и припаѓа на Скопскиот плански регион. Општината се наоѓа на јужната страна од планината Водно и го зафаќа југозападниот дел на Скопската котлина.

Табела 2. Основни статистички податоци

Број на населени места	13
Вкупно население, Попис 2002	5656
Процена на населението, 2017	6224[3]
Вкупен број на живеалишта, Попис 2002	3398
Просечен број на членови на домаќинството, Попис 2002	3.7
Вкупен број на индивидуални домаќинства, Попис 2002	1510
Вкупен број на членови на домаќинства, Попис 2002	5656
Живородени, 2017	99
Умрени, 2017	55
Вкупно доселени, 2004	54
Вкупно отселени, 2004	48
Стапка на писменост на населението на возраст над 10 години, Попис 2002	4638
Број на основни училишта, 2009/2010	8
Број на средни училишта	0
Запишани ученици во основното образование, 2009/2010	589

Извор: Државен Завод за Статистика

3) Процентуално учество по општини во вкупниот број на население на општините Аеродром, Бутел, Кисела Вода, Центар, Чаир, Шуто Оризари и Сопиште од пописот за 2002 година помножен по вкупниот број на проценка на населението на истите општини.

Општината, според големината на површината на нејзината територија од 223.53 км2 се вбројува во средно големи општини во Македонија. Општина Сопиште е рурална општина која има недопрена, чиста и незагадена животна средина. Една од предностите на општина Сопиште со целата нејзина територија е непосредната близина на главниот град Скопје. Централниот дел на општината е оддалечен само 10 километри од центарот на градот, а од друга страна амбиентот е сосема поинаков - станува збор за чист незагаден еколошки просторот на надморска висина од 500 до 900 метри со јужна експозиција и ридско – планински релјеф со одлични локациски услови за населување и живеење.

Во општина Сопиште има вкупно 13 населени места – села од збиен тип, со отсуство на класичен урбан центар: Сопиште, Ракотинци, Добри Дол, Долно Соње, Горно Соње, Барово, Говрлево, Чифлик, Света Петка, Јаболце, Нова Брезница, Држилово и Патишка Река.

Клима

Општина Сопиште е под влијание на континентално - средоземноморскиот тип на клима. Овде е изразена посебна локална клима со изменети средоземни и ублажени умерено континентални обележја која се манифестира со остри и влажни зими и суви и жешки лета. Ова подрачје со просечна годишна температура од 13,4oC и просечна релативна влажност на воздухот од 66%.

Летата се карактеризираат со високи вредности на максимални температури. Најтопол месец е август со просечна месечна температура од 39oC.

Режимот на врнежите е под средоземско климатско влијание. Просечната годишна сума на врнежи изнесува 511,9 mm. Врнежите се главно од дожд, додека врнежите од снег се мали.[4]

Во општина Сопиште постојат и одредени варијации, како што е Каршијак, низок ридест дел од басенот на Маркова река, со благопријатна умерено - континентална клима, сиромашен со водени ресурси, отворен кон околните простори. Тука се развиле 9 од 13-те населби во Општината.

Обработливи површини

Вкупната аграрна површина во општината зафаќа 21.699 ха. Вкупната обработлива површина на општината изнесува 2.485 ха од кои 2.251 ха се ораници и бавчи, 34 ха се овоштарници и 68 ха се лозја и 132 ха се ливади кои се простираат во рамничарскиот терен, а на падините на планините и ридовите се простираат пасишта.

4) Податоците се преземени од БПИЈК испратен од страна на Општина Сопиште до Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство, Управа за хидрометеоролошки работи за период 2009-2013

Табела 3. Земјоделска површина на Општина Сопиште, 2013

Земјоделска површина	3000 ха
Вкупна обработлива површина	2485 ха
Ораници и бавчи	2251 ха
Овоштарници	34 ха
Лозја	68 ха
Ливади	132 ха
Пасишта	515 ха

Извор: Државен Завод за Статистика

Шуми

Во општина Сопиште под шуми се наоѓа 40% од територијата. Во структурата на шумите во Општината доминира дрвна маса чија коњуктурна и економска вредност е релативно висока, каде најголемите шумски подрачја на букови и зимзелени дрвја се шират над површините на селата Држилово и Патишка Река меѓу ридовите и високите планински пасишта. Природниот заштитен предел "Јасен"[5] граничи со општината и врезот во него е ограничен, така што нема рекреација, туристичка и образовна функција, туку неговата единствена функција е да ја заштити природата.

Другиот поголем регион од дабова и букова шума се протега низ источните падини на Венец и Ивански Осој и тоа се проширува многу брзо на соседните напуштени пасишта.

Во општина Сопиште, вкупниот број на домаќинства кои поседуваат шума во 2017 година изнесува 266.

Хидропотенцијал

Површинската хидрографска мрежа во регионот на Општина Сопиште е слабо развиена, главно поради интензивниот процес на карстификација на планинските маси на Караџица, Сува Планина и Венец. Ако се исклучат Маркова река и Треска, кои ги означуваат границите на општината, останува заклучок дека единствен постојат водотек е Брзовечка река и горниот дел на Патишка река. Општината не располага со значителни водни ресурси односно 90% од општината е без поток или река. Интересна појава е вертикалната бифуркација на Патишка река, чии подземни води течат

5) Јавното претпријатие за управување и заштита на повеќенаменското подрачје "Јасен" - Скопје спаѓа во категоријата на посебни природни предели, формирани заради заштита на определени биоценолошки, флористички, фаунистички, геолошки и хидролошки природни реткости. Во "Јасен" не се преземаат дејствија што би можеле да ја нарушат природната рамнотежа во екосистемите, односно да ги изменат основните автентични карактеристики на еволуциониот развој во целина. Со стандардни и посебни биотехнички мерки се настојува да се обезбедат реални претпоставки за трајна заштита на работи од областа на екологијата, а посебно од областа на шумарството и ловството.

кон сливот на Треска, додека во влажниот дел од годината кога таа има повеќе вода, нејзиниот површински тек се влива во Маркова река. Патишка река понира во пештерата Врело во Матка.[6]

Територијална анализа на локалната област

Население

Населението во Општината Богданци е населено во 13 населени места: Сопиште, Ракотинци, Добри Дол, Долно Соње, Горно Соње, Барово, Говрлево, Чифлик, Света Петка, Јаболце, Нова Брезница, Држилово, Патишка Река.

Вкупниот број на жители во општината, согласно пописот од 2002 година изнесува 5.656. Од нив 24% живеат во населено место Сопиште каде се наоѓа и општинското седиште.

Последниот попис на население во Македонија е направен во 2002 година и оттогаш наваму, Државниот Завод за Статистика (ДЗС) прави проценка на населението по општини. Меѓутоа, после 2002 година, за одделни општини што го формираат градот Скопје (Аеродром, Бутел, Кисела Вода, Центар, Чаир и Шуто Оризари) и Сопиште не постои техничка можност да се направи агрегирање на податоците од статистичките истражувања за витални настани и миграции.[7] Поради овој недостаток, податоците за населението во општина Сопиште за сите понатамошни индикатори ќе се засноваат на податоци од последниот попис од 2002 година.

Табела 4. Број на население по националност во општина Сопиште

Националност	Број на население
Македонци	3.404
Албанци	1.942
Турци	243
Роми	/
Власи	4
Срби	32
Бошњаци	/
Останати	31
Вкупно	5.656

Извор: Државен Завод за Статистика

Во општина Сопиште, 60% од населението според националната припадност се Македонци, 34% се Албанци, додека другите националности се помалку застапени.

6) Стратегија за локален економски развој на општина Сопиште 2011-2015

7) http://www.stat.gov.mk/Publikacii/2.4.16.10.pdf

Во Општина Сопиште постојат вкупно 1.510 домаќинства додека бројот на станови изнесува 3.398 или 1,6 жители живеат во еден стан во просек.

Врз основа на односот на населението во урбани / рурални[8] средини, Општината Сопиште се вбројува во рурална општина. Општина Сопиште се вбројува во општини каде густината на населението се движи во ранг од 20,0 – 49,9 жители на км^2 и е релативно пониска од густината на национално ниво (78,7 жители на км^2).

Слика 2.

Густина на население по општини

Извор:

Државен Завод за Статистика

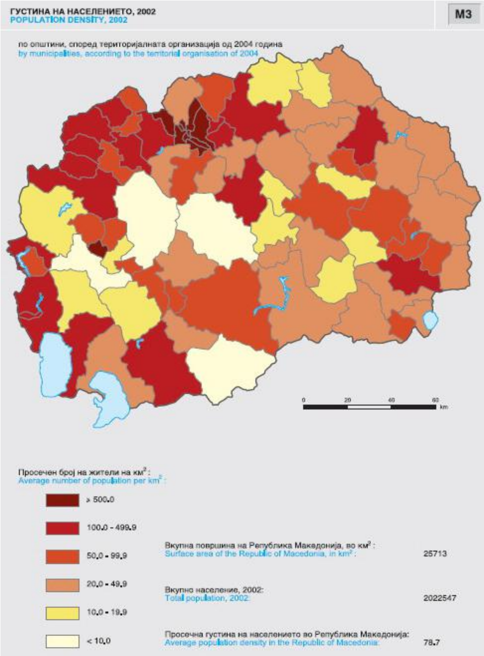

Економија и вработување

Бруто домашниот производ на жител во Скопскиот регион, според податоците на Државниот завод за статистика, изнесува 386.876[9] МКД во 2015 година и е поголем од БДП на жител на РМ кој изнесува 269.996 МКД. Скопскиот регион генерира 209.346 милиони МКД додадена вредност во 2015 година, што претставува 43% од вкупната додадена вредност во 2015 година. Притоа, Скопскиот регион е прв по големина регион во Република Македонија, врз основа на критериумот додадена вредност.

8) Терминот „рурална област" се користи да означи подрачје надвор од мали, средни и големи градови. Ова е дефиниција усвоена во Програма за рурален развој на ЕУ 2014 -2020.

9) Државен завод за статистика: МАКСтат база, БДП 2015

Табела 5. Бруто додадена вредност по различни сектори за Скопски плански регион

Сектор	Милиони МКД	%
Бруто додадена вредност	172.814	42,8%
Земјоделство, шумарство; рибарство	3.422	8,0%
Рударство и вадење на камен; Преработувачка индустрија; Снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација, снабдување со вода, управување со отпад, санација на околината	23.092	32,2%
Градежништво	10.897	40,8%
Трговија на големо и на мало; Поправка на моторни возила и мотоцикли; Транспорт и складирање; Објекти за сместување и сервисни дејности со храна	37.903	48,5%
Информации и комуникации	14.614	90,3%
Финансиски дејности и дејности на осигурување	11.542	85,2%
Дејности во врска со недвижен имот; инпутирани ренти	20.536	34,3%
Стручни, научни и технички дејности; Административни и помошни услужни дејности	10.607	71,4%
Јавна управа и одбрана; задолжително социјално осигурување; Образование; Дејности на здравствена и социјална заштита	34.658	49,9%
Уметност, забава и рекреација, Други услужни дејности	5.542	50,7%

Извод: Државен Завод за Статистика

На следната табела може да се забележи бројот на активни делвни субјекти по сектор во Општина Сопиште. Најголем број на активни деловни субјекти има во секторите: 1) Трговија на големи и мало, поправка на возила, мотоцикли, предмети за лична употреба и за домаќинства; 2) Градежништво и 3) Преработувачка индустрија.

Табела 6. Активни деловни субјекти по сектор во општина Сопиште, 2009

Деловни субјекти по сектор	
Земјоделство, лов и шумарство	8
Рибарство	-
Рударство и вадење на камен	1
Преработувачка индустрија	14
Снабдување со електрична енергија, гас и вода	-
Градежништво	16
Трговија на големо и мало; поправка на возила, мотоцикли, предмети за лична употреба и за домаќинствата	32
Хотели и ресторани	6
Сообраќај, складирање и врски	9
Финансиско посредување	-
Активности во врска со недвижен имот, изнајмување и деловни активности	3
Јавна управа и одбрана; задолжителна социјална заштита	-
Образование	2
Здравство и социјална работа	7
Други комунални, културни, општи и лични услужни активности	4

Извор: Државен Завод за Статистика

Приватни домаќинства кои вработуваат домашен персонал	-
Екстериторијални организации и тела	-
Вкупно	102

Доколку се направи компарација со бројот на активни деловни субјекти на Општина Сопиште и националниот просек може да се забележи дека во Општина Сопиште најмногу се застапени микро и мали претпријатија и само едно средно претпријатие во 2017 година додека големи претпријатија воопшто не постојат.

Националниот просек за број на деловни субјекти на 1.000 жители изнесува 36 деловни субјекти на 1.000 жители или 32 мали и средни претпријатија на 1.000 жители. Бројот на активни Мали и средни претпријатија (МСП) е повисок од просечниот број на МСП во земјите на ЈИЕ (23 на 1.000 жители), но е далеку под просекот на ЕУ-28 од 45 на 1.000 жители. Просечниот број на претпријатија по илјада жители во 24 руралните општини (општини со седиште во село) е 18 во споредба со 36 во урбаните општини (со седиште во град).

Табела 7. Активни деловни субјекти по сектор, по години

	Тип на деловен субјект	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Република Македонија	Вкупно	70710	75497	73118	74424	71290	70659	70139	71519	71419
	микро	38107	39999	46322	53117	49935	49539	48611	49364	48577
	мали	31873	34702	25984	20341	20241	19937	20313	20892	21543
	средни	533	584	607	631	683	724	725	746	776
	големи	197	212	205	335	431	459	490	517	523
		2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Сопиште	Вкупно	102	121	99	111	103	117	110	119	112
	микро	66	70	68	90	86	92	84	82	77
	мали	36	51	31	21	16	25	26	36	34
	средни	-	-	-	-	1	-	-	1	1
	големи	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Извор: Државен Завод за Статистика

Вработување

Според пописот од 2002 година работната сила: економските активни, неактивни и невработени лица се прикажани во табелата подолу.

Табела 8. Работна сила, економски активни, неактивни, вработени и невработени лица, според пописот од 2002 година

население вкупно	работна сила	економски активни лица		економски неактивни
5656	4298	1815		2483
		вработени	Невработени	
		930	885	

Извор: Државен завод за статистика

Потенцијали

Потенцијали за развој на туризам

Во Општина Сопиште во непосредна близина на градот Скопје, се наоѓа еден од најинтересните карстни предели во Р. Македонија (реон Нова Брезница, Јаболци, Краста). На овој простор СД "Пеони" од Скопје веќе повеќе години работи на откривање и истражување на спелеолошки објекти. Се претпоставува дека на просторот на Општина Сопиште постојат околу 50 спелеолошки објекти. Во рамките на Општината припаѓа и Националниот Природен Резерват Јасен. Тука се откриени дваесет спелеолошки објекти.

- Пештери

Табела 9. Пештери во Општина Сопиште

Пештера	Спецификации
Светла	кристализирани прозирни калцитни кристали, како ретка минерална појава
Каленици	калцитни облици во вид на каленици
Брлог	кристализирани прозирни калцитни кристали
Велигденска	/
Бозгуни	изобилство на пештерски украси со колорит и со минерална вода

Извор: Државен Завод за Статистика

- Манастирски локалитети

Во селото Говрлево се наоѓа манастирскиот комплекс Св. Трифун. Во манастирскиот комплекс спаѓаат манастирите Св. Трифун; св. Троица; св. Петар и Павле; св. Марина и црквичката св. Кузман и Дамјан изградена во 1936 година. За овие манастири како и двете лековити води кое течат таму, поврзани се многу преданија. Покрај овој манастирски комплекс, на територијата на општина Сопиште има уште неколку манастири како што се: Св. Јован и Св. Спас во Сопиште, Св. Илија во Ракотинци и манастирот Св. Тројца на границата меѓу Долно Соње и Говрлево. Во секое населено место со православно население постојат цркви, а некаде изградени се и нови, како што е случајот со цркавата Св. Богородица во село Ракотинци, а во тек се изградби и на две нови цркви на територијата на општина Сопиште. Најголем дел од црквите организираат собири со ручек за мештаните по повод празникот кој го означува црквата. На ваквите собири, присуствуваат и голем број на туристи надвор од Сопиште.

- Археолошки локалитети

Општината Сопиште на својата територија го има Говрлево, едно од нејзините 13 села, кое располага со прочуениот археолошки локалитет од пред 5000-7000 години пред новата ера. Ова археолошко наоѓалиште во себе содржи Археологијата со толкава старост која е ретка во светот и наоѓа во врвот на ранг-листите за истражувања и откритија кај научниот свет.

Пронајдени се многу керамички арте факти од каде се црпат информации дека од оваа епоха па до денес, технологијата на изработка на керамика во основа не е променета. Меѓу поретките пронајдени предмети на локалитетот "Говрлево" се Голиот Адам (за кој научниците велат дека е единствен археолошки раритет во светот, кој спаѓа меѓу 10-те светски најзначајни археолошки наоди и претставува споменик на човештвото) и Големата Мајка или Мајката Богинка. Овие две фигури се продукција и симбол на плодноста, основата на животот и човечките фундаметални вредности за сите времиња.[10] Општината поседува потенцијал да развива и селски, бански и планински туризам. Таа има природни потенцијали за овој вид развој.

Иако Општината Сопиште има добри услови за туризам, според податоците на Државниот завод за статистика нема регистрирано ноќевања на домашни или странски гости во Општината во текот на периодот од 2011 – 2018 година.

Земјоделство

Иако Општина Сопиште се наоѓа во непосредна близина на град Скопје, сепак Општината се смета за рурална општина каде најголемиот дел од населението, посебно во подалечните села се занимава со земјоделство. Во басенот на Маркова река доминираат површини наменети за поледелско и овоштарско производство, при што житните и градинарските култури се распространети најмногу во пониските делови, додека во повисоките делови се застапени насади со пченка, јачмен, овоштарници, градинарски и фуражни култури. Повисоките тераси со јужна или источна експозиција се засадени со винова лоза или повеќе видови на зеленчук.[11]

Сточарството е слабо развиено и застапено е со полуномадски тип на одгледување овци и говеда и тоа најмногу во Патишка река и Држилово. Релјефот на територијата на општина Сопиште овозможува да се прошири сточарството во поголеми размери.

Од 2014 до 2017 година не се забележани промени во податоците за земјоделската површина на општина Сопиште од страна на Државниот завод за статистика. Најголем дел од земјоделската површина на општина Сопиште се ораници и бавчи.

Табела 10. Земјоделски површини во Општина Сопиште по категории на користење по општини според НТЕС 2013, во хектари

Опис / Година	2017
Земјоделска површина	3.000
Вкупна обработлива површина	2.485
Ораници и бавчи	2.251
Овоштарници	34
Лозја	68
Ливади	132
Пасишта	515

Извор: Државен завод за статистика

10) Општина Сопиште/Култура

11) Стратегија за локален економски развој на општина Сопиште 2011-2015

Табела 11. Површини и производство на посеви

година	2014	2015	2016	2017
ПЧЕНИЦА				
Засеана површина во хектари	392	451	304	307
Ожнеана површина во хектари	392	451	304	307
Вкупно производство во тони	1544	1566	1214	751
Кг по хектари	3939	3473	3994	2447
РЖ				
Засеана површина во хектари	-	-	-	5
Ожнеана површина во хектари	-	-	-	5
Вкупно производство во тони	-	-	-	10
Кг по хектар	-	-	-	2060
ЈАЧМЕН				
Засеана површина во хектари	243	333	333	328
Ожнеана површина во хектари	243	333	333	328
Вкупно производство во тони	917	974	1120	764
Кг по хектар	3773	2925	3364	2330
ОВЕС				
Засеана површина во хектари	102	163	217	195
Ожнеана површина во хектари	102	163	217	195
Вкупно производство во тони	271	311	476	441
Кг по хектар	2656	1905	2192	2261
ПЧЕНКА				
Засеана површина во хектари	347	136	224	248
Ожнеана површина во хектари	346	136	224	248
Вкупно производство во тони	1095	184	386	317
Кг по хектар	3164	1352	1725	1277
година	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**
КОМПИРИ				
Засеана површина во хектари	164	143	129	125
Ожнеана површина во хектари	164	143	129	125
Вкупно производство во тони	2699	1890	2081	1384
Кг по хектар	16457	13215	16134	11072
КРОМИД				
Засеана површина во хектари	25	24	24	24
Ожнеана површина во хектари	25	24	24	24
Вкупно производство во тони	310	174	230	160
Кг по хектар	12480	7229	9591	6650
ЛУК				

Засеана површина во хектари	8	8	9	9
Ожнеана површина во хектари	8	8	9	9
Вкупно производство во тони	39	31	51	34
Кг по хектар	4875	3908	5621	3811
ГРАВ – ГЛАВЕН ПОСЕВ				
Засеана површина во хектари	80	111	112	106
Ожнеана површина во хектари	80	111	112	106
Вкупно производство во тони	128	100	133	81
Кг по хектар	1597	897	1188	764
ГРАШОК-ЗРНО				
Засеана површина во хектари	12	12	12	12
Ожнеана површина во хектари	12	12	12	12
Вкупно производство во тони	37	27	35	27
Кг по хектар	3069	2273	2920	2208
година	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**
ЗЕЛКА				
Засеана површина во хектари	8	8	10	15
Ожнеана површина во хектари	8	8	10	15
Вкупно производство во тони	148	156	249	275
Кг по хектар	18488	19550	24912	18347

ДОМАТИ				
Засеана површина во хектари	60	55	55	55
Ожнеана површина во хектари	60	55	55	55
Вкупно производство во тони	959	759	1004	762
Кг по хектар	15988	13805	18261	13855
ПИПЕРКИ				
Засеана површина во хектари	37	44	54	54
Ожнеана површина во хектари	37	44	54	54
Вкупно производство во тони	434	581	931	687
Кг по хектар	11727	13202	17248	12713
КРАСТАВИЦИ				
Засеана површина во хектари	6	6	6	7
Ожнеана површина во хектари	6	6	6	7
Вкупно производство во тони	57	43	56	52
Кг по хектар	9550	7100	9379	7429
БОСТАН				
Засеана површина во хектари	51	53	53	56
Ожнеана површина во хектари	51	53	53	56
Вкупно производство во тони	972	1102	1453	1029

Кг по хектар	19051	20796	27417	18375
година	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**
ДЕТЕЛИНА				
Засеана површина во хектари	122	122	122	122
Ожнеана површина во хектари	122	122	122	122
Вкупно производство во тони	872	393	533	354
Кг по хектар	7149	3220	4368	2902
ЛУЦЕРКА				
Засеана површина во хектари	148	148	148	148
Ожнеана површина во хектари	148	148	148	148
Вкупно производство во тони	1099	490	671	461
Кг по хектар	7426	3314	4534	3115
ГРАОР				
Засеана површина во хектари	54	56	48	48
Ожнеана површина во хектари	54	56	48	48
Вкупно производство во тони	305	187	219	149
Кг по хектар	5650	3336	4561	3094
ДОБИТОЧЕН ГРАШОК				
Засеана површина во хектари	40	51	45	45
Ожнеана површина во хектари	40	51	45	45
Вкупно производство во тони	222	173	198	142
Кг по хектар	5454	3398	4389	3156
КРМНА ПЧЕНКА				
Засеана површина во хектари	37	19	32	32
Ожнеана површина во хектари	37	19	32	32
Вкупно производство во тони	716	292	673	420
Кг по хектар	19341	15353	21046	13109

Извор: Државен Завод за Статистика

Најмногу се сади пченица, јачмен, пченка, овес и луцерка а во поново време се сади и ‘рж. Засеаните површини под пченица со текот на годините се намалуваат додека кај површините засеани со пченка се зголемуваат. И покрај тоа што засеаните површини под пченица се намалува, сепак во општина Сопиште најмногу се сади пченица каде приносот по хектар е далеку помал во споредба со другите полјоделски култури.

Врз основа на големината на приносот по хектар, Општина Сопиште има високи приноси по хектар во производството на компир, зелка, домати, пиперки, бостан и крмена пченка, а добри се приносите и на краставици, кромид и луцерка.

Во делот на овошните стебла и производството на овошје, најчесто вкупниот број на стебла е идентичен со бројот на плодни стебла речиси кај сите овошја со исклучок на сливите во 2014 година каде бројот на плодни стебла е помал од вкупниот број на стебла. Во Општина Сопиште најбројни се овошните стебла на цреша, сливи и јаболка а најмалку се застапени овошни стебла на бадеми и круши.

Иако вкупното производство на цреши и вишни е намалено во 2017 година во споредба со претходната година, сепак, највисок принос во килограм по едно стебло

има токму кај црешите и вишните. Високи приноси во килограм по едно стебло има и кај оревите, сливите и нивното производство е зголемено во 2017 година во однос на претходната година.

Табела 12. Број на овошни стебла и производство на овошје

ЦРЕШИ	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	
Вкупен број на стебла	3800	3800	3800	3800	
Број на родни стебла	3800	3800	3800	3800	
Вкупно производство во тони	151	118	110	90	
Кг по стебло	40	31	29	24	
ВИШНИ					
Вкупен број на стебла	1060	1060	1600	1600	
Број на родни стебла	1060	1060	1600	1600	
Вкупно производство во тони	35	36	38	34	
Кг по стебло	33	34	24	21	
КАЈСИИ					
Вкупен број на стебла	1320	1320	1320	1320	
Број на родни стебла	1320	1320	1320	1320	
Вкупно производство во тони	52	34	26	33	
Кг по стебло	40	25	20	25	
ДУЊИ					
Вкупен број на стебла	560	560	560	560	
Број на родни стебла	560	560	560	560	
Вкупно производство во тони	7	14	12	16	
Кг по стебло	12	25	21	28	

ЈАБОЛКА					
Вкупен број на стебла	1760	1760	1760	1760	
Број на родни стебла	1760	1760	1760	1760	
Вкупно производство во тони	40	55	40	56	
Кг по стебло	23	31	23	32	
КРУШИ	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	
Вкупен број на стебла	780	780	780	780	
Број на родни стебла	780	780	780	780	
Вкупно производство во тони	16	23	16	21	
Кг по стебло	21	29	20	27	
СЛИВИ					
Вкупен број на стебла	3280	3080	3080	3080	
Број на родни стебла	3080	3080	3080	3080	
Вкупно производство во тони	86	104	76	94	
Кг по стебло	28	34	25	31	
ПРАСКИ					
Вкупен број на стебла	1420	1420	1420	1420	
Број на родни стебла	1420	1420	1420	1420	
Вкупно производство во тони	22	39	19	40	
Кг по стебло	16	28	13	28	

ОРЕВИ					
Вкупен број на стебла	1640	1640	1640	1640	
Број на родни стебла	1640	1640	1640	1640	
Вкупно производство во тони	37	69	34	60	
Кг по стебло	23	42	20	36	

БАДЕМИ					
Вкупен број на стебла	225	225	225	225	
Број на родни стебла	225	225	225	225	
Вкупно производство во тони	2	5	4	5	
Кг по стебло	10	24	17	24	

Во Општина Сопиште не толку значајна земјоделска култура е грозјето и лозарството. Лозјата како обработлива површина се на третото место после ораниците и бавчите и ливадите. Површините под лоза, производството на грозје и продуктивноста на лозовите пенушки се презентирани во следнава табела.

Табела 13. Површини и производство на лозја

година	2014	2015	2016	2017
Родна површина хектари	68	68	68	68
Вкупен број пенушки	238	238	238	238
Број на родни пенушки	238	238	238	238
Вкупно производство во тони	435	400	371	292
Кг по хектар	6403	5878	5451	4298

Извор: Државен Завод за Статистика

Иако родната површина и бројот на родни лозови пенушки не е променет во периодот од 2014 до 2017 година, сепак вкупното производство на грозје се намалува од година во година. Во 2014 година, приносот на лозјето по хектар бил највисок и изнесувал 6.403 килограми по хектар додека во 2017 година изнесувал 4.298 килограми по хектар.

Туризам

Постојат значителни потенцијали за развој на туризмот, и тоа првенствено спортски, планински, и културен.

Општината изобилува со богатство на природни реткости и убавини, културни и религиозни споменици и вредни и ретки историско-археолошки ископини од праисторијата. Во с. Говрлево е лоцирана најстарата неолитска населба на Балканот со најзначајните откритија од тој период: Мајката од Говрлево и Милениумскиот Адам. Во Говрлево постојат и многу црковни храмови. Во с. Нова Брезница се наоѓа познатата брана Козјак со многу убава природа. На територијата на општината се наоѓа и националниот парк Јасен кој изобилува со пештери и подземни реки.

Општина Сопиште како рурална општина има високи потенцијали за развој на туризмот и искористување на културно – историското наследство. Искористувањето на природните богатства и реткости кои ги има општината е од големо значење за поттикнување и зајакнување на туризмот преку негова промоција.

Перцепции на граѓаните од Општина Сопиште за унапредување на локалниот економски развој на општината

Со цел зголемување на вклученоста и информираноста на граѓаните за процесите на носење локални политики и реализација на активностите на општината, во месец август беше спроведено теренско истражување за степенот на информираност на граѓаните од Општина Сопиште за локалниот економски развој. Теренското истражување преку спроведени анкетни прашалници беа основа за организирање на јавна дебата меѓу граѓаните и носителите на локални политики во општината. На јавната дебата присуствуваа 30 жители од општината и едногласно се изјаснија дека треба да продолжи ваквата пракса за информирање и вклучување на граѓаните преку јавна дебата за било која тема.

Слика 3.
Перцепции на граѓаните од Општина Сопиште за степенот на информираност

Извор: Пресметка на авторот со податоци од теренско истражување

Граѓаните од Општина Сопиште имаат високо мислење (дадоа просечна оцена 4,38 од можна максимална оцена 5) за придобивките од јавната дебата со цел соочување на нивните преференци и мислења со претставници од општината.

Во однос на Стратегијата за локален економски развој 2011-2015 година на Општина Сопиште, граѓаните се изјаснија со средна оцена за успешност на реализацијата на програмите согласно приоритетните области кои се дефинирани во истата.

Граѓаните сметаат дека со цел унапредување на локалниот економски развој, Општината најмногу вложува средства за инфраструктура, животна средина и одржлив развој и развој на туризмот. Од друга страна, на прашањето Во која област треба да продолжи да вложува средства Општината за унапредувањена локалниот економски развој, граѓаните ги идентификувале како клучни области инфраструктурата, економија – МСП, индустрија и иновации и урбанизам и просторно планирање.

Слика 4. Перцепции на граѓаните од Општина Сопиште за приоритетните области дефинирани за унапредување на локалниот економски развој на општината

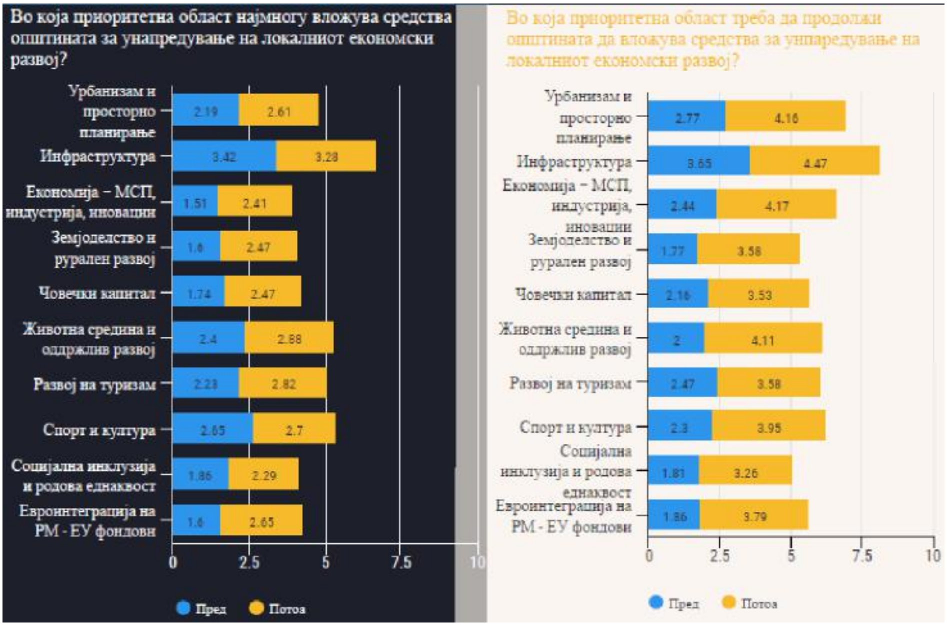

Извор: Пресметка на авторот со податоци од теренско истражување

Општина Сопиште како рурална општина има голем потенцијал за рурален развој посебно во делот на земјоделството. Земјоделството како неискористен потенцијал кој го нуди оваа општината а е тесно поврзан со унапредување на економскиот развој на општината не е доволно промовирано. Со цел поттикнување на руралниот развој во Општината, граѓаните идентификуваа три клучни стратешки области во кои е неопходно да се работи:

1. Инфраструктура - патишта, водовод и канализација - од голема важност е поставување на водоводна и канализација мрежа со цел олеснување на пристапот за наводнување кој игра клучна улога исклучиво во развојот на земјоделството;
2. Развој на економија и вработување - вложувањето во рурален развој на општината ќе придонесе кон развивање на некои комплементарни гранки кои може да придонесат кон подобрување на економијата во целост;
3. Донесување на урбанистички план - изградба на капацитети и објекти пред се од туристички карактер со претходно дефиниран урбанистички план.

Стратешко планирање - визија, приоритети и стратешки цели

Мисија

Како општина со високи потенцијали, пред се како средина со високи еколошки квалитети, општината се залага за развој и искористување на природните и човечки ресурси, преку креирање стратешки партнерства што води до подобрување на животниот

стандард на локалното население и рамномерен и одржлив развој. Општината се залага за континуирано поттикнување на конкурентноста во земјоделството, препознатливост по поставените стандарди за еколошка средина, вложувањата во проекти за развој на туризмот, унапредување на животната средина и активно вложување во младите, спортот и културното историско наследство.

Визија

До 2025 година Општина Сопиште да продолжи да биде посакувано место за постојано живеење и инвестирање, препознатливо по развиеното и современо земјоделско производство, обновливи извори на енергија, туристичката понуда и еколошки чистата средина.

Вредности

- Посветеност

Во заложбите за одржлив развој Општината е посветена на воспоставување и одржување административни и финансиски добри пракси за ефикасно и ефективно испорачување на услугите кон жителите на општината.

- Одговорност

Општината е одговорна, отчетна и транспарентна. Се вложува во развивање на човечките ресурси и вложува напор барањата на жителите за испорачување услуги навремено да ги одговори.

- Инклузивност

Општината се залага, во рамките на можностите, да ги вклучи граѓаните во предлагање на политики, кои се од општествена корист за сите жители.

- Партнерства

Општината ги препознава вредностите од создавање стратешки партнерства со бизнис заедницата, граѓанскиот сектор и други засегнати страни за развој на општината.

Стратешки приоритети

Мини анализата ги утврдува приоритетите на Општината, во однос на руралниот развој, кои ќе послужат како основа во развивањето на Стратегијата за локален економски развој.

Приоритетна област 1: Зголемување на конкурентската способност на земјоделскиот и на шумарскиот сектор насочена кон промовирање на:

- знаење и унапредување на човечкиот потенцијал во руралните средини;
- реструктуирање и развој на инфраструктурниот потенцијал;
- промовирање на иновативни практики и

- подобрување на квалитетот на земјоделски производи преку поддршка на економско здружување на земјоделски стопанства за заедничко вршење на земјоделска дејност.

Приоритетна област 2: Заштита и унапредување на животната средина и руралните предели е насочена кон промоција на:

- земјоделски производни практики за одржливо користење на земјоделско земјиште,
- зачувување на растителната и животинската разновидност и
- унапредување на квалитетот на почвата, водата и воздухот.

Приоритетна област 3: Подобрување на квалитетот на живот во руралните средини и поттикнување на диверзификација на економски активности во руралните средини вклучува:

- поддршка на капитални инвестиции за воспоставување и јакнење на микро и мали претпријатија во рурални средини,
- капитални инвестиции во рурална инфраструктура и
- обезбедување на поддршка за обука и информирање на физички и правни лица кои вршат дејност во руралните подрачја.

Приоритетна област 4: Поттикнување на локален развој на рурални средини:

- преку мерките наменети за поддршка на реализација на стратегии за локален развој на рурални средини.

Приоритетна област 5: Поттикнување на туризмот во услови на еколошки развиена Општина:

- преку мерки и фондови наменети за поддршка на туризмот во рурални средини.
- обезбедување на поддршка за обука и информирање на физички и правни лица за искористување на фондовите за развој на туризмот во руралните средини.

Стратешки цели

Во согласност со горенаведените приоритети и стратешките цели на национално ниво и на ниво на ЕУ, како генерални стратешки цели, во ова фаза се поставуваат следните стратешки цели:

Стратешка цел 1: Формализирање на Локалната акциска група.

Стратешка цел 2: Подобрување на стандардот за живеење на населението преку поттикнување на конкурентноста на руралните средини и креирање и одржување вработувања.

Стратешка цел 3: Одржливо управување со животната средина и искористување на обновливите извори на енергија.

Стратешка цел 4: Зачувување на традиционалните вредности и заштита на културно-историското наследство на регионот.

Секоја стратешка цел треба да содржи конкретни цели составени од соодветни програми, понатаму поделени на поединечни проекти, кои дополнително би се развиле при изработката на деталната Стратегија за рурален развој. При деталното планирање на проектите за исполнување на целите, ќе се вклучат сите засегнати страни.

SWOT Анализа (Анализа на силни и слаби страни, можности и закани)

Силни страни	Слаби страни
➢ Еколошки чиста животна средина; ➢ Поволни климатски услови за развој на селски туризам ➢ Природни ресурси (почва, вода, чист воздух, соларна енергија) ➢ Развиеност на секторите земјоделство, шумарство (обработливо земјиште, река, пасишта, шуми, шумски плодови, билки и дивеч) ➢ Негување на културата и традиционалните обичаи; ➢ Традиционална гостопримливост на населението; ➢ Соживот и мултиетничност на населението.	➢ Еколошки чиста животна средина; ➢ Поволни климатски услови за развој на селски туризам ➢ Природни ресурси (почва, вода, чист воздух, соларна енергија) ➢ Развиеност на секторите земјоделство, шумарство (обработливо земјиште, река, пасишта, шуми, шумски плодови, билки и дивеч) ➢ Негување на културата и традиционалните обичаи; ➢ Традиционална гостопримливост на населението; ➢ Соживот и мултиетничност на населението; ➢ Постоење на археолошки локалитети; ➢ Високо мотивирана заедница за развој на туризмот.
Можности	**Закани**
➢ Искористување на националните и европските фондови за поддршка и развој на земјоделството и руралниот развој ➢ Можности за користење на субвенции од Владата на РМ ➢ Можности за користење на Зелена нафта со нејзино воведување на македонскиот пазар ➢ Интерес за инвестиции во регионот; ➢ Стандардизација на производи со можност за извоз; ➢ Брендирање на регионот и локалните земјоделски производи; ➢ Правилно управување и искористување на шумското богатство; ➢ Здружување на земјоделците и формирање на земјоделски здруженија ➢ Засилена промоција на потенцијалите и ресурсите во регионот; ➢ Производство на здрава органска храна.	➢ Миграција на руралното население во урбаните средини и надвор од државата; ➢ Губење на традиционалните идентитети на руралните средини; ➢ Намалување на донаторската помош за рурален развој; ➢ Низок степен на соработка со надлежните министерства ➢ Неисплатени субвенции или штета за уништено земјоделско производство од елементарни непогоди ➢ Несоодветна институционална поддршка за примарните земјоделски производители и преработувачкиот сектор во областа на информирање, финансирање, организирање и даночно ослободување.

Заклучни согледувања

Изработката на оваа анализа е во насока на идентификување на клучните потенцијали на Општина Сопиште и можностите за рурален развој на општината. Целите идентификувани во оваа анализа, имаат за цел поттикнување на искористување на потенцијалите со кои располага Општината, но и вклученост на засегнатите страни како што се пред се граѓаните, граѓанските организации бизнис заедницата и потенцијалните инвеститори, кои преку заеднички усогласени активности можат да придонесат Општина Сопиште да биде посакувано место за постојано живеалиште, но и туристичка дестинација за рекреација.

Идентификуваните приоритети на Општината за рурален развој, произлегуваат пред се од перцепциите на граѓаните, но и како дополнување на приоритетите кои самата Општина, ги има идентификувано во своите застарени стратешки документи. Поради тоа, оваа анализа, ќе послужи како основа за обновување на стратешките документи на општината, кои се со помината важност, како што е Стратегијата за локален економски развој, но пред се ќе послужи за изготвување на Стратегија за рурален развој, како и потстратегии и акциски планови кои детално ќе ги разработат потенцијалите на Општината во насока на нејзин рурален развој.

За приоритетите кои се идентификувани во оваа анализа, потребано е детално планирање на активностите со кои ќе се остварат истите, за кои пак, Општината треба да обезбеди финансиски средства. За истите потребно е да се направи детално планирање на изворите на средствата кои се на располагање: Буџет на Општина Сопиште, странски фондови за развој, како и инвестиции од бизнис секторот на капитални проекти кои ќе бидат од општ интерес. Општината има можност да ги разледа и можностите за јавно приватно партнерство во насока на прибирање на фондови за финансирање на проекти кои се од значање на развојот на општината.

Постигнувањето на целите од анализата за рурален развој во Општина Сопиште, претпоставува широка вклученост на заедницата и учество на јавноста во креирањето на политики на локално ниво. Соработката и координацијата на Локалната самоуправа со руралното население и останатите граѓани, е од суштинска важност за целиот процес на рурален развој во општина Сопиште. По изработка на стратешките документи кои ќе се базираат на на оваа анзализа, потребно е да се утврди и начинот на управување и координација на активностите, односно мониторингот на реализацијата на истите. Управувањето и координацијата треба да го насочуваат целиот процес преку застапување на општиот интерес, обезбедување на материјална и друг вид на поддршка, развивање на соработка со институции, организации, правни и физички лица, грижа за постојан напредок на целокупниот процес и како и изготвување на Извештај за постигнатите резултати.

Проект: Зголемување на моќта на граѓаните во нивното влијание
на локалните политики на општина Сопиште финансиски поддржан
од Фондација Отворено Општество - Македонија

Содржината е единствена одговорност на авторите и на грантистот,
и на ниту еден начин не може да се смета дека ги изразува гледиштата
и ставовите на Фондацијата Отворено општество - Македонија“